

10. Познышев С. В. Основные начала науки уголовного права. Общая часть уголовного права / С. В. Познышев – М. : Изд. А. А. Карцев, 1912. – 669 с.
11. Ус О. В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину : [монографія / О. В. Ус. – Харків : Видавець ФОП Вапнярчук Н. М., 2007. – 264 с.
12. Фріс П. Л. Вибрані праці / П. Л. Фріс. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2014. – 652 с.

Кваша О. Рассмотрение отдельных коррупционных преступлений сквозь призму понятия необходимого соучастия. В статье обосновано, что необходимое соучастие – это совместное умышленное участие нескольких субъектов преступления, сговор которых является обязательным для совершения определенного умышленного преступления. Предоставление-получение неправомерной выгоды является необходимым соучастием, поскольку ни получение неправомерной выгоды невозможно без ее предоставления, ни дача такой выгоды невозможна без ее получения. Преимущественно необходимым соучастием есть и провокация подкупа, когда имеется сговор, двусторонняя субъективная связь между участниками провокации как обязательный элемент совместности. Необходимое соучастие предполагает вынужденность, неизбежность совместности в совершении преступного деяния, без которой такое посягательство не может реализоваться в причиненном ущербе. Поэтому нельзя ставить вопрос о соучастии как отягчающее обстоятельство при квалификации деяния как получение неправомерной выгоды или провокацию подкупа соответственно.

Ключевые слова: необходимое соучастие, неправомерная выгода, совместность, сговор, провокация, подстрекательство.

Kvasha O. Review of Individual Corruption Cases through the Lens of the Concept of Participation Required. It is substantiated in the article that the required complicity is a joint intentional participation of several constituent entities of the crime, whose collusion is required for the committing of certain intentional crime. Required complicity is an accordant-obtainment of improper benefits, since neither the getting unlawful benefit is impossible without its provision, nor the intake of such benefit is impossible without receiving it. Predominantly essential complicity is also bribery provocation, when there is a collusion, double-sided subjective connection between the members of provocation participants as a compulsory element of consistency. Required complicity presupposes forced character, inevitability of consistency in the commission of a criminal act, without which such criminal intrusion can't be realized in the damage caused. Therefore, we can not raise the issue of complicity as an aggravating circumstance under the qualification of actions as gaining of improper benefits or bribery provocation.

Key words: necessary complicity, improper benefit, consistency, collusion, provocation, incitement.

УДК 343.982.3.06

Б. Щур

Проблеми практичного застосування системи окремих криміналістичних методик

У статті на підставі узагальнення поглядів вчених-криміналістів щодо проблеми розробки та інтеграції окремих криміналістичних методик, автором запропоноване бачення щодо порядку реєстрації та атестації окремої криміналістичної методики та порядок ведення реєстру. Запропонований порядок передбачається ведення у практичне застосування через нормативне визначення у підзаконних актах.

Ключові слова: окрема криміналістична методика, державна реєстрація, реєстр, атестація окремих криміналістичних методик

Постановка проблеми та її значення. Окремі криміналістичні методики мають бути запропоновані у вигляді певної системи. Така система повинна відрізнятися динамічністю у зв'язку із зміненням злочинності, появою нових видів злочинів, зміненням їх способів учинення та приховування або, навпаки, декриміналізацією тих чи інших діянь. Оптимізація у використанні окремих криміналістичних методик передбачає створення відповідної бази знань для слідчих працівників, відсутність встановленого порядку систематизації, атестації та реєстру окремих криміналістичних методик викликає проблеми з якісним їх застосування у практичній діяльності органами досудового розслідування. Так А. В. Шмонін зазначає, що розробка теоретичних засад диференціації та інтеграції системи окремих криміналістичних методик (технологій розслідування злочинів), які дозволяють звільнити спеціалізовані методики (технології) від дублювання загальних положень, буде сприяти поглибленому підходу до пізнання та висвітлення спеціальних питань, знання

яких необхідно для розроблення типових алгоритмів (програм) і ефективного розслідування злочинів [1, с. 378]. Поряд з цим встановленого порядку атестації та реєстрації окремих криміналістичних методик запропоновано не було.

Стан дослідження. В криміналістичній літературі зверталася певна увага на необхідність упорядкування окремих криміналістичних методик, приведення їх до вимог сучасної слідчої практики, реальних можливостей їх використання слідчими.

Проблемі формування та застосування окремої криміналістичної методики приділяли увагу Ю. П. Аленін, В. П. Бахін, Р. С. Белкін, А. В. Дулов, В. А. Журавель, Г. Г. Зуйков, О. Н. Колесніченко, В. О. Коновалова, А. М. Кустов, В. В. Лисенко, А. Ф. Лубін, І. М. Лузгін, В. Г. Лукашевич, Г. А. Матусовський, В. О. Образцов, М. В. Салтевський, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітько, А. В. Шмонін, М. П. Яблоков та ін.

Метою публікації є формулювання та наукове і прикладне обґрунтування порядку атестації та реєстрації окремої криміналістичної методики.

Завданнями дослідження є: 1) узагальнити погляди вчених-криміналістів щодо проблеми розробки та інтеграції окремих криміналістичних методик; 2) вивчити науково-методологічні, практичні передумови для державної реєстрації окремих криміналістичних методик; 3) дослідити досвід судово-експертних установ України щодо державної реєстрації експертних методик; 4) сформулювати та обґрунтувати оптимальний порядок атестації та реєстрації окремої криміналістичної методики

Виклад основних положень. В. В. Тіщенко пише, що розробка методик розслідування окремих категорій злочинів має здійснюватися на основі чіткого усвідомлення криміналістичної суті слідчої діяльності. Вона полягає в тому, що така діяльність є системною, пізнавальною, інформаційною, організаційною і підпорядкована завданням і вимогам кримінального судочинства [2, с. 130].

Результати анкетування слідчих МВС, СБУ та прокуратури України показують, що на думку практичних працівників, існує необхідність у розробленні та пропонуванні до застосування новітніх методик розслідування злочинів (криміналістичних методик) - позитивну відповідь надали 86 % опитаних.

На сьогодні окремі криміналістичні методики мають різний ступінь розробленості, існують й різні підходи до їх структури та змістовного навантаження. Головним чином криміналістичні методики висвітлюються в навчальних та науково-практичних посібниках, підручниках, керівництвах з розслідування злочинів, настільних книгах слідчого, окремих монографіях та ін. Криміналістичні знання стають доступними для сприйняття, коли вони набувають інформаційну форму: монографії, дисертації, статті та інші публікації. Засобом їхнього подання слугують техніко-криміналістичні засоби - упереджені криміналістичні знання, різні практичні і методичні керівництва, настанови, інструкції, інформаційно-довідкові системи тощо [1, с. 319].

У деяких випадках ці методики розслідування відрізняються поверховістю і не базуються на належних узагальненнях кримінальних справ певних категорій. Такий стан потребує змін. Під час розроблення окремих криміналістичних методик простежується й певна відірваність науки (теорії) від практики. Співробітники слідчих підрозділів досить рідко приймають безпосередню участь у розробленні відповідних методик, узагальненнях кримінальних справ та передового досвіду. Хоча згідно до п. 2.7. Типового положення про слідче управління головного управління, управління МВС України в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, на залізничному транспорті передбачено як завдання слідчого управління «вивчення, узагальнення і організацію впровадження в діяльність слідчих підрозділів передових форм і методів роботи з розкриття й розслідування злочинів». У п. 2.14. Інструкції з організації діяльності органів досудового слідства в системі МВС України та взаємодії їх з іншими структурними підрозділами органів внутрішніх справ України в розкритті та розслідуванні злочинів встановлено, що «упровадження передового досвіду в роботу слідчих підрозділів органів внутрішніх справ України передбачено вивчення, узагальнення та розроблення рекомендацій щодо впровадження нового і позитивного досвіду роботи в практику організації розслідування кримінальних справ, у тому числі передового зарубіжного досвіду; розроблення для використання на практиці сучасних методик розслідування окремих видів злочинів; організацію та проведення нарад, науково-практичних конференцій і семінарів з проблем досудового слідства; підготовку та розповсюдження відповідних друкованих видань» [3].

Створення системи окремих криміналістичних методик потребує уніфікованих підходів до видів криміналістичних методик та визначення їх практичної значущості і можливостей використання, структури окремої методики та її елементів. Певна «стандартизація» надасть можливість перейти від теоретичних конструкцій та наукових дискусій до дійсно методико-практичних підходів, розрахованих

на практичних працівників досудового слідства (дізнавачів, слідчих, прокурорів). На сьогодні накопичений достатній матеріал щодо окремих криміналістичних методик, але він потребує відповідної трансформації, врахування конкретного адресата - слідчого.

У криміналістичній літературі висловлювалися деякі пропозиції щодо необхідності «стандартизації» окремих криміналістичних методик. Зокрема, В. В. Бірюков зазначає, що криміналістичні методики, технології та методичні рекомендації, призначені до впровадження в практичну діяльність або навчальний процес, повинні бути науково обґрунтованими й викладеними з використанням вивіреної наукової мови, терміни та поняття якої мають чіткі визначення, не містять недомовок, іносказань та алегорій. Лише за таких умов знання сприйматимуться адекватно [4, с. 13-14].

Проведення уніфікації окремих криміналістичних методик, визначення відповідності їх науково-практичному рівню можливе за рахунок їх державної реєстрації, визначення порядку цієї реєстрації та створення відповідної «бази знань слідчого». Під час анкетування слідчих працівників, проведеного нами, з'ясувалося питання: «Чи потребують окремі криміналістичні методики державної реєстрації?». На нашу думку, було отримано досить високий показник: 31 % опитаних вважає, що такі методики дійсно потребують державної реєстрації.

У цьому напрямку, на наше переконання, корисним є досвід судово-експертних установ України щодо державної реєстрації експертних методик. Так, Міністерством юстиції України видано Наказ № 1666/5 від 02.10.2008 (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 2 жовтня 2008 р. за № 924 / 15615) «Про затвердження Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз». У цьому Наказі, зокрема, зазначається, що «управлінню експертного забезпечення правосуддя забезпечити розгляд поданих на державну реєстрацію документів та своєчасне внесення до Реєстру даних про методики проведення судових експертиз» [5].

У Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз визначаються найбільш суттєві положення, надається визначення поняття Реєстру, інформації, що міститься у Реєстрі, держателя та адміністратора Реєстру тощо. Зокрема, Реєстр визначається як офіційна електронна база даних, що ведеться з метою створення інформаційного фонду про наявність методик проведення судових експертиз, які атестовані та рекомендовані до впровадження в експертну практику відповідно до Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. №595 [6].

Відповідно до п. 10 Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз до Реєстру вносяться такі відомості: реєстраційний код методики; вид (підвид, рід) експертизи або галузь знань; назва методики; найменування спеціалізованої установи, що є розробником методики; рік створення методики; дата прийняття рішення про державну реєстрацію методики. У разі, якщо методика розроблялась за участю декількох установ (розробників), вказуються усі розробники методики із зазначенням провідної установи (розробника).

Окрім цього, постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 595 затверджено Порядок атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз. У цьому нормативно-правовому документі визначено сутність та особливості проведення атестації та державної реєстрації методик. Так, атестація методик полягає в оцінці звіту про наукову роботу, виконану з метою розроблення методик, ні шляхом проведення його рецензування та апробації методик спеціалізованими установами. У разі потреби до атестації методик залучаються провідні фахівці з певних галузей знань за їх згодою (п. 4). Державна реєстрація методик проводиться Мін'юстом, який є держателем Реєстру методик проведення судових експертиз і визначає організаційні та методологічні принципи його ведення (п. 8). При цьому для проведення державної реєстрації подаються: два примірники методики; рецензія на звіт; довідка про апробацію методики; копія рішення відповідної наукової ради щодо впровадження методики в експертну практику; облікова картка, яка заповнюється спеціалізованою установою, що є розробником методики (п. 9). До Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз додаються: 1) форма довідки про апробацію методики; 2) форма облікової картки; 3) форма напису про державну реєстрацію методики проведення судових експертиз [6].

Пропонований позитивний досвід судово-експертних установ Міністерства юстиції України має бути врахованим щодо введення атестації та державної реєстрації окремих криміналістичних методик. Тому вважаємо за необхідне розроблення проекту «Порядку атестації та державної реєстрації окремих криміналістичних методик», який має затверджуватися Кабінетом Міністрів України.

За своєю структурою такий Порядок має складатися з трьох розділів: 1) загальні положення (де викладаються головні поняття та визначаються специфічні терміни); 2) атестація окремих

криміналістичних методик (визначається сутність та організаційний порядок проведення такої атестації); 3) державна реєстрація окремих криміналістичних методик (визначається організаційний порядок проведення державної реєстрації). До порядку мають надаватися й певні додатки: форма довідки про апробацію окремої криміналістичної методики; форма облікової картки; форма напису про державну реєстрацію окремої криміналістичної методики.

На нашу думку, атестація окремих криміналістичних методик має здійснюватися шляхом проведення їх рецензування досвідченими науковцями та практиками та апробації цих методик слідчими підрозділами Міністерства внутрішніх справ України. Державна реєстрація методик проводиться Міністерством внутрішніх справ України, яке є держателем Реєстру окремих криміналістичних методик. Окремі криміналістичні методики, які подаються для державної реєстрації, мають розглядатися спеціально створюваним органом Міністерства внутрішніх справ України (наприклад, Координаційною радою з проблем впровадження криміналістичних методик).

Звичайно, що до розроблення окремих криміналістичних методик мають залучатися провідні фахівці в галузі криміналістики, навчальні та наукові заклади, які мають спеціалізовані підрозділи (кафедри, лабораторії, сектори тощо). Створення окремих криміналістичних методик може бути пов'язаним із розробленням актуальної тематики, підготовкою дисертаційних досліджень. У цьому плані Координаційна рада з проблем впровадження криміналістичних методик має визначати перспективи в дослідженні певних криміналістичних методик, визначати їх першочерговість та перспективність.

Для проведення державної реєстрації окремої криміналістичної методики доцільним було б подання таких матеріалів: 1) два примірники окремої криміналістичної методики; 2) не менше двох рецензій на методику; 3) довідку про апробацію методики; 4) витяг з рішення відповідної вченої (наукової) ради щодо розроблення окремої криміналістичної методики та рекомендацію про її впровадження в слідчу практику; 5) облікова картка.

Необхідним є й створення Реєстру окремих криміналістичних методик. З цією метою необхідним є розроблення такого нормативно-правового акту, як «Порядок ведення Реєстру окремих криміналістичних методик», який затверджується Наказом Міністерства внутрішніх справ України. У цьому документі мають визначатися організаційні питання щодо формування та ведення Реєстру окремих криміналістичних методик, а також основні поняття: Реєстру, держателя та адміністратора Реєстру, інформації, що реєструється та ін. До Реєстру окремих криміналістичних методик доцільно вносити такі дані: 1) реєстраційний код окремої криміналістичної методики; 2) вид криміналістичної методики; 3) назва криміналістичної методики; 4) розробник криміналістичної методики; 5) рік створення криміналістичної методики; 6) дата прийняття рішення про державну реєстрацію криміналістичної методики.

Викладене дозволяє запропонувати потребу у двох нормативно-правових актів:

- 1) Порядку атестації та державної реєстрації окремих криміналістичних методик;
- 2) Порядку ведення Реєстру окремих криміналістичних методик.

Порядок атестації окремих криміналістичних методик пропонуємо здійснювати через визначення її порядку Постановою Кабінету Міністрів України у якій передбачити наступні розділи.

Загальні положення яке міститиме таку термінологію:

- окрема криміналістична методика - комплекс методичних рекомендацій та слідчих технологій у вигляді типових інформаційних моделей, спрямованих на розкриття та розслідування певного виду або групи злочинів та їх запобігання;

- методичні рекомендації - комплекс взаємопов'язаних типових порад, апробованих слідчою практикою і пропонованих до застосування в розслідуванні окремих видів злочинів, які спрямовані на оптимізацію слідчої діяльності;

- слідча технологія - певний процес, послідовність реалізації слідчої діяльності, застосування криміналістичних засобів (приймів, способів, рекомендацій, операцій) при розслідуванні окремого виду (підвиду) злочинів, спрямованих на досягнення об'єктивної істини по справі. Слідча технологія визначає найбільш оптимальний рух кримінальної справи при розслідуванні злочину, послідовність виконання слідчих дій, оперативно-розшукових та організаційно-технічних заходів, систему використовуваних криміналістичних засобів та їх режим;

- структура окремої криміналістичної методики - її логічна та змістовна побудова, яка має охоплювати:

- криміналістичну характеристику певного виду (групи) злочинів;
- обставини, що підлягають з'ясуванню;
- попередні дії слідчого в стадії порушення кримінальної справи;

- типові слідчі ситуації та система версії початкового етапу розслідування;
- проміжні завдання та комплекс слідчих дій і оперативно-розшукових заходів початкового етапу розслідування;
- типові слідчі ситуації та система версії наступного етапу розслідування;
- проміжні завдання та комплекс слідчих дій і оперативно-розшукових заходів наступного етапу розслідування;
- заходи усунення протидії розслідуванню злочину;
- профілактична діяльність слідчого.

Слід передбачити вказівку на те, що окремі криміналістичні методики розробляються науковими колективами (лабораторіями, секторами, кафедрами та ін.) науково-дослідних установ, навчальних закладів або окремими науковцями та досвідченими практичними співробітниками.

Порядок атестація окремих криміналістичних методик полягає у відповідній оцінці їх шляхом проведення рецензування та апробації методики у слідчому підрозділі. Рецензування можуть здійснювати провідні наукові установи та навчальні заклади, які мають у своєму складі доктори наук за спеціальністю 12.00.09 та є визнаними фахівцями у галузі криміналістики. За результатами вивчення окремої криміналістичної методики складається письмова рецензія. Рецензій повинно бути не менше двох від різних установ (закладів).

Апробація окремих криміналістичних методик здійснюється у слідчих підрозділах з метою перевірки обґрунтованості методик, оцінки їх ефективності для виконання слідчої діяльності при розслідуванні певного виду (групи) злочинів. За результатами апробації складається довідка.

Результати атестації окремих криміналістичних методик затверджуються відповідними вченими радами відповідно до чинного законодавства.

Після цього здійснюється державна реєстрація окремих криміналістичних методик.

Ця реєстрація здійснюється Міністерством внутрішніх справ України, яке є держателем Реєстру окремих криміналістичних методик і визначає організаційні та методичні підходи щодо його ведення.

Для здійснення державної реєстрації подаються такі документи:

- два примірники окремої криміналістичної методики;
- не менше двох рецензій на окрему криміналістичну методику;
- довідка про її апробацію;
- витяг з рішення відповідної вченої (наукової) ради щодо розроблення окремої криміналістичної методики;
- облікова картка.

Окремі криміналістичні методики, які подані для державної реєстрації, розглядаються Координаційною радою з проблем впровадження криміналістичних методик при МВС України (далі - Координаційна рада). За результатами розгляду окремої криміналістичної методики Координаційна рада приймає одне з таких рішень:

- окрема криміналістична методика підлягає державній реєстрації;
- окрема криміналістична методика потребує доопрацювання;
- окрема криміналістична методика не підлягає державній реєстрації.

Після прийняття Координаційною радою позитивного рішення їй присвоюється реєстраційний код і до Реєстру мають бути занесені такі дані:

- реєстраційний код окремої криміналістичної методики;
- дані про розробника;
- вид та найменування окремої криміналістичної методики;
- дата прийняття рішення про державну реєстрацію.

У разі прийняття негативного рішення окрема криміналістична методика повертається розробнику для доопрацювання або до відома.

На примірниках окремої криміналістичної методики робиться напис встановленого зразку.

Після державної реєстрації один примірник окремої криміналістичної методики з відповідним написом завереним відбитком печатки повертається розробнику.

Якщо окрема криміналістична методика пройшла державну реєстрацію розробник має одержати авторське свідоцтво згідно чинного законодавства України.

Крім того пропонуємо порядок ведення Реєстру окремих криміналістичних методик, що визначає особливості організації та процедури формування та ведення Реєстру окремих криміналістичних методик.

Реєстр - це офіційна (службова) електронна база знань, що ведеться з метою створення інформаційних даних (електронного фонду) щодо наявності окремих криміналістичних методик, які є атестованими та зареєстрованими відповідно до Порядку атестації та державної реєстрації окремих криміналістичних методик.

Держателем Реєстру є Міністерство внутрішніх справ України, що здійснює його ведення.

Адміністратором Реєстру є Центр інформаційних технологій МВС України, який здійснює інформаційно-технічну та технологічну підтримку програмного забезпечення Реєстру, надає доступ до Реєстру, забезпечує захист даних Реєстру. Адміністратор Реєстру забезпечує усі необхідні умови слідчим (дізнавачам, прокурорам) для користування Реєстром.

Окрема криміналістична методика вноситься до Реєстру за рішенням Координаційної ради з проблем впровадження криміналістичних методик при МВС України.

Документи, які надаються держателю Реєстру: позитивне рішення Координаційної ради; два примірники окремої криміналістичної методики; стисла анотація окремої криміналістичної методики; дві рецензії на окрему криміналістичну методику; довідка про апробацію окремої криміналістичної методики; витяг з рішення вченої (наукової) ради про розроблення окремої криміналістичної методики та рекомендацію про її впровадження в слідчу практику; облікова картка.

До Реєстру вносяться такі дані: реєстраційний код окремої криміналістичної методики; вид окремої криміналістичної методики; найменування окремої криміналістичної методики; відомості про розробника (розробників); рік створення окремої криміналістичної методики; дата прийняття рішення про державну реєстрацію окремої криміналістичної методики.

Міністерство внутрішніх справ України протягом одного місяця з дня надходження документів на державну реєстрацію окремої криміналістичної методики перевіряє правильність їх оформлення та приймає відповідне рішення про внесення відомостей до Реєстру.

На кожному примірнику окремої криміналістичної методики робиться напис встановленого зразка із зазначенням дати її державної реєстрації і реєстраційного коду згідно з Реєстром. Один примірник методики залишається у держателя методики, інший - надсилається розробнику.

Висновки. Запропонований нами механізм сприятиме узагальненню та систематизації окремих криміналістичних методик та відповідно контролю за якістю їх розроблення.

Встановлення єдиного порядку атестації та реєстрації окремих криміналістичних методик, крім того, стане підґрунтям для розробки нових окремих криміналістичних методик в разі такої необхідності та якісній їх апробації.

Джерела та література

1. Шмонин А. В. Методология криминалистической методики: монография / А. В. Шмонин. – М.: Юрлитинформ, 2012. – 416 с.
2. Тіщенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: монографія / В. В. Тіщенко. – Одеса: Фенікс, 2007. – 260с.
3. Про проведення експерименту щодо апробації вертикальної системи підпорядкування слідчих підрозділів органів внутрішніх справ України: наказ МВС України 15 червня 2011 р. № 336 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://umdpl.info/index.php?id=1314809946>.
4. Бірюков В. В. Теоретичні основи інформаційно-довідкового забезпечення розслідування злочинів: монографія / В. В. Бірюков. – Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2009. – 664 с.
5. Про затвердження Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз: наказ Міністерства юстиції України від 02 жовтня 2008 р. № 1666/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/z0924-08>.
6. Про затвердження Порядку атестації та державної реєстрації методик проведення судових експертиз: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2008 р. № 595 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/595-2008-%D0%BF>.

Щур Б. Проблемы практического применения системы отдельных криминалистических методик. В статье автором обобщены взгляды ученых-криминалистов относительно проблемы разработки и интеграции криминалистических методик; изложена концепция относительно порядка государственной регистрации и аттестации специальных криминалистических методик и порядок ведения реестра. Предложенный механизм должен способствовать обобщению и систематизации отдельных криминалистических методик, контролю качества их разработки. Если отдельная криминалистическая методика прошла государственную регистрацию, то ее разработчик должен получить авторское свидетельство согласно действующему законодательству Украины. Установление единого порядка аттестации и регистрации отдельных криминалистических методик, кроме того, станет основой для разработки новых отдельных криминалистических методик в случае такой необходимости и качественной их апробации.

Ключевые слова: специальная криминалистическая методика, государственная регистрация, аттестация отдельных криминалистических методик, криминалистика.

Schoor B. Problems of Practical Application of the System of Special Criminalistical Methods. In the article summarizes by the author the views of the forensic scientists regarding the problems of development and integration of forensic techniques; outlined the concept of relative order state registration and certification of special forensic methods and procedure for maintaining the registry. The proposed mechanism should promote generalization and systematization of certain forensic methods, quality control of their development. If a separate forensic technique was registered, its developer must obtain copyright certificate under applicable laws of Ukraine. Establishing a uniform procedure of certification and registration of individual forensic techniques, in addition, will be the basis for the development of new separate forensic techniques if needed and quality of their approbation.

Key words: special criminalistical method, state registration, state attestation of separate criminalistical methods, criminalistics.

УДК 343.359.3(477)

О. Саско

Гене́за кримінальної відповідальності за контрабанду

Статтю присвячено генезі кримінальної відповідальності за контрабанду в Україні. Розглядається проблема історичного становлення кримінальної відповідальності за контрабанду аналізуючи пам'ятки права, які діяли на території України, простежуються тенденції розвитку особливостей встановлення відповідальності за контрабанду. Через призму ретроспективного аналізу встановлення кримінальної відповідальності за контрабанду відкривається дійсний зміст та цільове призначення цієї кримінально-правової заборони.

Ключові слова: гене́за, кримінальна відповідальність, мито, контрабанда, історичний досвід, кримінально-правова заборона.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальність дослідження обумовлена масштабністю та транснаціональним характером контрабандної діяльності, джерела якої виникають і поширюються у багатьох країнах світу, у тому числі і в Україні. Проблема генези кримінальної відповідальності за контрабанду слід розглядати у форматі історичного аспекту, оскільки саме через призму ретроспективного аналізу відкривається дійсний зміст та цільове призначення цієї кримінально-правової заборони.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблема генези кримінальної відповідальності за контрабанду неодноразово досліджувалися у юридичній літературі. Так, вагомий внесок у вивчення вказаного інституту права зробили такі вітчизняні вчені, як В. А. Владимиров, Є. П. Гайворонський, Д. Д. Давітадзе, Ю. Г. Кисловский, В. І. Курляндський, О. М. Омельчук, О. В. Процюк, М. С. Таганцев, В. І. Шакун та інші. Однак не всі історико-правові аспекти окресленої проблематики знайшли належне висвітлення.

Мета й завдання статті. Мета статті полягає в дослідженні генези кримінальної відповідальності за контрабанду з метою подальшого формулювання конкретних пропозицій щодо реформування чинного законодавства України та, як результат, юридичної практики. Для її вирішення було поставлено такі завдання: з'ясувати ступінь наукової розробки теми, висвітлити процес становлення кримінальної відповідальності за контрабанду, для того, щоб у майбутньому можна було сформулювати конкретні пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства та юридичної практики у цій сфері правовідносин.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Проблеми генезу кримінальної відповідальності за контрабанду неможливо досліджувати без дослідження питання про історичні передумови встановлення кримінально-правової заборони контрабанди на різних етапах розвитку українського законодавства. М. С. Таганцев писав: «Історична оцінка всякого... закону є одним із перших прийомів критичного аналізу права» [11, с. 28].

Контрабанда як явище з'явилась ще в найдавніші часи. Її розвиток нерозривно пов'язаний із становленням державності: встановленням кордонів держави, розвитком економіки, зовнішньої та внутрішньої торгівлі, розвитком митної справи. В першу чергу, розвиток контрабанди, на нашу думку, зумовлений встановленням контролю держави за зовнішньоекономічними зв'язками та введенням митних зборів. Природно, що у всі часи знаходилися люди, які намагалися не сплачувати мито, а також вивозити з